

KORXONANING IQTISODIY VA IJTIMOYIY SAMARADORLIGI OSHIRISH

Yusupova Shoxista Baxodirovna

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

Qo'qon filiali "Ijtimoiy va aniq fanlar" kafedrasida assistenti

Rivojlanayotgan bozor iqtisodiyoti sharoitida davlatning iqtisodiy strategiyasi uzoq vaqtga mo'ljallangan fundamental maqsadlarni o'rtaga qo'yish bilan bir qatorda, bu maqsadlarga erishish vositalari, yo'llarini belgilashni ham o'z ichiga oladi. Bular orasida ishlab chiqarish samaradorligini to'xtovsiz oshirib borish asosiy o'rinda turadi.

O'zbekiston davlatining qudratini mustahkamlash, aholining moddiy va ma'naviy ne'matlarga bo'lgan ehtiyojlarini to'laroq qondirish, kelajakda esa – ularni mo'l-ko'l yaratish, iqtisodiy va ilmiy-texnika sohasida eng rivojlangan davlatlar qatoridan joy olish ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga bevosita bog'liqdir.

Mustaqillikka erishilganlik, qudratli iqtisodiy va ilmiy-texnik salohiyat yaratilayotganlik, iqtisodiy-ijtimoiy munosabatlarning takomillashayotganligi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish masalalarini birinchi o'ringa qo'ydi. Binobarin, Respublika Prezidentining ma'ruza va nutqlarida, Vazirlar Mahkamasining qarorlarida ishlab chiqarishning, jumladan, sanoat ishlab chiqarishi samaradorligini oshirishning mohiyati va ahamiyati, dolzarb muammolari, iqtisodiyotni intensiv taraqqiyot yo'liga o'tkazish munosabati bilan kelib chiqadigan ustuvor vazifalar chuqur va har tomonlama tahlil etib berilmoqda. Ma'lumki, ishlab chiqarishni rivojlantirishda ikki xil omil: miqdor va sifat, ekstensiv va intensiv, ya'ni kengaytiruvchi (uzaytiruvchi) va zo'r beruvchi, kuchaytiruvchi omillar harakatda bo'ladi. Boshqacha qilib aytganda, agar ishlab chiqarish sohasi kengaytirilsa, ekstensiv suratda kengaygan takror ishlab chiqarish bo'ladi; agar yana ham ko'proq samara beradigan ishlab chiqarish vositalari qo'llaniladigan bo'lsa, intensiv suratda kengaygan takror ishlab chiqarish yuzaga keladi.

O'zbekiston sanoatida ana shu ikki yo'ldan oqilona foydalanish natijasida ishlab chiqarishning samaradorligi bosqichma-bosqich o'sib bormoqda.

Samaradorlik so'zi – bu eng ko'p uchraydigan umumiy tushunchalardan biri bo'lib, iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiyotning xilma-xil sohalarida juda keng ishlatiladi. Masalan, ijtimoiy ishlab chiqarish samaradorligi, mehnat samaradorligi, o'qish va o'qitish samaradorligi, davolash va davolanish samaradorligi, qabul qilingan qonun va qoidalar hamda yechimlarning samaradorligi va hokazolar.

Samaradorlik sanoat ishlab chiqarish faoliyatining «ko'zgusi» hisoblanadi. Bu «ko'zgu»da ishlab chiqarishning barcha natijalarini ko'rish mumkin. Ma'lumki, har bir tarmoq, korxonalar, qolaversa, har bir shaxs o'z ishlab chiqarish faoliyatida maksimum foyda olishga intiladi. Uning uchun ma'lum xarajatlar qiladi. Ana shu foyda bilan xarajatlar o'rtasidagi farq tarmoq va korxonalar faoliyatining «ko'zgusi» bo'lgan samaradorlikda ko'zga

tashlanadi. Ishlab chiqarishning eng yuqori samaradorligi ishlab chiqarish xarajatlarini minimallashtirishdan iborat.

Bozor munosabatlari sharoitida samaradorlikning alohida o'рни mavjud. Bozor iqtisodiyoti natijalilikni, foydalilikni taqozo etadi. Tartibli bozorga asoslangan iqtisodiyotda eng kam resurs sarflab ko'p natijaga erishish zarur. Mahsulot ishlab chiqarish jarayonida 5 turdagi resurslar tizimi harakatda bo'ladi:

a) moddiy resurslar, b) mehnat resurslari, v) moliyaviy resurslar, g) energetik resurslar, d) axborot resurslari, ya'ni informatsion resurslar. Mana shu resurslardan oqilona foydalanib, ishlab chiqarishning samaradorligini oshirish mumkin. Bunday faoliyat ishlab chiqarish samaradorligini oshirish yo'nalishida muhim ahamiyat kasb etadi. Sanoat ishlab chiqarishi samaradorligini oshirishning aniq-ravshan yo'nalishlari Oliy Majlis tomonidan qabul qilingan qonunlar, Prezident farmonlari va Vazirlar Mahkamasining qarorlarida ko'rsatib berilgan.

Ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligini baholash

Samaradorlik – bu foydalilik, natijalilikdir. Ma'lumki, qandaydir natija olish uchun mehnat qilish, ishlash, mahsulot ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish va ma'lum miqdorda xarajat qilish kerak.

Samaradorlikni aniqlash uchun natijani shu natijaga erishishga sarflangan xarajatlar yoki resurslar bilan taqqoslash kerak. Demak, samaradorlik ishlab chiqarish faoliyati natijalari bilan ularga erishish uchun sarflangan mehnat, moddiy va moliyaviy resurslarning o'zaro nisbatidir.

$$S = \frac{\textit{natija}}{\textit{xarajatlar}} = \frac{\textit{natija}}{\textit{mehnat, moddiy va moliyaviy resurslar}}$$

Ishlab chiqarishning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini farqlaydilar. Samaradorlikni iqtisodiy va ijtimoiy turlarga bo'lish shartli bo'linish hisoblanadi. Moddiy ishlab chiqarish jarayonida yuzaga keladigan va mehnat xarajatlari bilan bog'liq bo'lgan natijalarning hammasi iqtisodiy va ma'lum ma'noda ijtimoiy samara deb aytish mumkin.

Bu yerda shuni eslatib o'tish kerakki, iqtisodiy va ijtimoiy tushunchalarning sun'iy bo'linishi haqida bahslashish mumkin. Lekin, iqtisod ijtimoiy hayotdan tashqarida bo'lmagani kabi, ijtimoiy hayot ham iqtisodsiz bo'lmaydi. Demak, ularni bir-biridan ajratib bo'lmaydi. Chunki amalga oshirilgan har bir ish ayni vaqtda ham iqtisodiy, ham ijtimoiy samara keltiradi.

Iqtisodiy samaradorlik ishlab chiqarishning iqtisodiy natijasini ko'rsatadi. Masalan, mahsulot ishlab chiqarish, boshqaruv, Yangi texnika va texnologiyani joriy etish, mehnat sifatini oshirish va hokazolarning natijasi. Iqtisodiy samara material, mehnat, pul va boshqa resurslarni tejash tufayli erishilgan miqdor, vaqtni tejash, qurilish muddatlarini qisqartirish, mehnat sarfini tejash, ish vaqtining zoe ketishini kamaytirish, mablag'lar oborotini

tezlashtirish, mahsulot etishtirish hajmini o`stirish, ishlar sifatini yaxshilash va boshqa natijalar bilan tavsiflanadi.

Ijtimoiy samaradorlik shaxsning har tomonlama kamol topishiga yordam beradigan tadbirlarni amalga oshirishning samaradorligini ifodalaydi. U mehnat va turmush sharoitlarini yaxshilanishida, xodimlar malakasini oshirishda aks etadi va asosiy oziq-ovqat, sanoat tovarlarining aholi jon boshiga iste`mol qilinishi, ijtimoiy iste`mol fondlaridan beriladigan nafaqa va imtiyozlar, kadrlar tayyorlash bo`yicha xarajatlarning o`sishi bilan tavsiflanadi.

Ekologik samaradorlik. Jahondagi ekologik vaziyatning yomonlashuvi tufayli bir qator xalqaro kelishuvlar, konventsiyalar va yirik loyihalar shakllantirilgan. O`zbekiston Respublikasi ham bunday xalqaro kelishuvlarning faol qatnashchisi hisoblanadi. Mamlakatimiz hududida amalga oshiriladigan investitsiya loyihalari xalqaro konventsiyalar va kelishuvlar shartlariga mos kelishi ekspertlar tomonidan o`rganilgach, tadbiriq etish uchun tavsiya etiladi.

1992 yilda BMT tomonidan iqlim o`zgarishlari to`g`risidagi Konventsiya qabul qilindi va a`zo bo`lish uchun ochildi. 1993 yilda O`zbekiston Respublikasi ushbu Konventsiyaga a`zo bo`ldi. Konventsiya global iqlim o`zgarishlari va uning oqibatlariga qarshi kurash borasidagi birinchi xalqaro kelishuv bo`ldi. Ushbu kelishuvning asosiy maqsadi – insoniyat tomonidan parnik gazlari chiqarishni maromlashtirish evaziga iqlimga antropogen ta`sirlarni kamaytirishdan iborat. 1997 yilning 11 dekabrda Yaponiyaning Kioto shahrida Konventsiyaga Protokol imzolandi. O`sha paytda 159 ta mamlakat Protokolni qabul qilgan bo`lsa, hozirgi kunda Kioto Protokolini imzolagan mamlakatlar soni 192 taga etdi. O`zbekiston Respublikasi Kioto Protokolini 1999 yilda qabul qildi.

Kioto Protokoli – xalqaro kelishuv bo`lib, 1990 yilga nisbatan 2008-2012 yillarda atmosferaga chiqariladigan chiqindilarni kamaytirish bo`yicha chora- tadbirlarni tadbiriq etish to`g`risidagi javobgarlik shartnomasidir.

2002 yilning avgustida yo`ldosh gazlarni yondirish hajmlarini kamaytirish borasidagi Global Hamkorlik (GGFR) tashkil etildi. O`zbekiston respublikasi tomonidan 2008 yilda —O`zbekneftegaz|| MXK ushbu GGFR Hamkorligiga a`zo bo`ldi. Global Hamkorlik neft ishlab chiqaruvchi mamlakatlar hukumatlari, davlat korxonolari va yirik xalqaro neft kompaniyalari vakillarini birlashtirib, ularning o`rtasida yo`ldosh gazlarni yondirish hajmlarini kamaytirish borasidagi ilg`or jahon tajribasining almashinuvi va maxsus dasturlarni amalga oshirilishiga ko`maklashadi. Hamkorlikka 21 ta mamlakat, 12 ta xalqaro neft kompaniyalari va 4 ta Xalqaro tashkilotlar a`zodir.

O`zbekiston Respublikasi tomonidan Sof rivojlanish mexanizmi doirasida 14 loyiha amalga oshirilmoqda. Bulardan 7 tasi neft-gaz sohasida, 6 tasi kimyo sohasida, 1 tasi chiqindilarni utilizatsiya qilish sohasida amalga oshirilmoqda. SHuni alohida ta`kidlash lozimki, O`zbekiston nafaqat SHarqiy Evropa va SNG mamlakatlari o`rtasida, balki dunyo

reyingida yuqori o`rinlarni egallab kelmoqda: chiqindi hajmlarini yillik kamaytirish bo`yicha – 8 o`rinda, loyihalar soni bo`yicha

– 19 o`rinda turadi. Neft va gaz sohasidagi 7 ta loyiha bo`yicha rejalashtirilayotgan qisqartirishlar yiliga 6,5 mln. tonna SO₂ ni tashkil etadi.

Ushbu samaralar ishlab chiqarishning o`zida vujudga kelayotganini va birlashib bajarilgan mehnat tufayli ishlovchilar o`rtasidagi munosabatlar ta`riflanishini nazarda tutsak, ularni ijtimoiy-iqtisodiy samara deb atasak bo`ladi.

Iqtisodiy samaradorlikning mohiyati uning mezoni va ko`rsatkichlar tizimida aks etadi.

Mezon masalasi iqtisodiy samaradorlik nazariyasining eng muhim sohasi hisoblanadi. Falsafiy ma`noda mezon – bu asosiy o`lchov, muhim farqli belgi, asosiy nuqtai nazardir. Shular asosidagina u yoki bu sohadagi bizning bilimlarimizni obyektiv haqiqatligini, to`g`riligini va ishonchligini aniqlash, haqiqatni anglashmovchiliklardan farq qilish mumkin.

Ishlab chiqarishning asosiy maqsadiga erishish uchun barcha resurslardan oqilona foydalanish, tayyorlanadigan mahsulotning har bir birligiga sarflanadigan xarajatlarni kamaytirish kerak bo`ladi. Demak, samarani o`lchaganda mezon sifatida jami ijtimoiy mehnatni tejash, uning unumdorligini oshirish qabul etiladi.

Ishlab chiqarishning umumiy (mutloq) samaradorligi deganda xarajatlar va resurslarning ayrim turlari bilan solishtirilgan yoki taqqoslangan iqtisodiy samaraning umumiy miqdori tushuniladi.

Ishlab chiqarishning umumiy samaradorligi xarajatlar va resurslarning ayrim turlaridan foydalanish darajasini aniqlash va baholash uchun qo`llaniladi va umuman xalq xo`jaligi bo`yicha, tarmoqlar, korxonalar, kapital qurilish obyektlari bo`yicha hisoblab chiqiladi. Bunday samaradorlikni aniqlash xarajatlar va resurslar samaradorligi darajasini, samaradorlikning asosiy yig`imlarini aks ettiruvchi differentsiyalangan ko`rsatkichlarni hisoblab chiqishga asoslanadi. Bunday ko`rsatkichlarga ishlab chiqarishning yoki unda tayyorlanadigan mahsulotning mehnat sig`imi, material sig`imi, fond sig`imi, kapital sig`imi kiradi.

Mehnat sig`imi milliy daromad, sof, yalpi, tovar mahsulotning yoki natural shaklda ifodalangan mahsulot birligiga sarflangan xarajat miqdorini tavsiflaydi.

Mahsulotning sermehnatliligi – bu muayyan turdagi mahsulotni (masalan, bitta traktorni, kostyumni yoki ko`ylakni) ishlab chiqarishga sarf bo`lgan ish vaqti miqdorini ifodalovchi ko`rsatkich hisoblanadi.

Mehnat sig`imining uch turi bo`ladi: texnologik, to`la va xalq xo`jaligi mehnat sig`imi. Mehnat sarfini hisobga olish jihatiga qarab esa u yana uch turga: rejali mehnat, normativ mehnat va haqiqiy (amaldagi) mehnat sig`imlariga bo`linadi.

Mehnat sig`imi bevosita sarf (asosiy xodimlar sarf qilgan mehnat) bo`yicha, to`la sarf (yordamchi xodimlar sarf qilgan mehnat) bo`yicha hamda umumiy ijtimoiy mahsulot yoki

milliy daromad qiymatiga nisbati bilan belgilanadi. Ayrim komplekslar va ularning tarmoqlarida, korxonalarda esa moddiy sarflar miqdorining qiymatiga nisbatan belgilanadi

$$M_s = \frac{M_x}{Tm_x}$$

Ko`pincha amaliyotda mehnat sig`imining boshqacha ma`nosini bildiruvchi mehnat unumdorligi (M_u) ko`rsatkichidan foydalaniladi:

$$M_u = \frac{Tm_x}{M_x}$$

Mehnat unumdorligi – bu inson mehnatining muayyan vaqt ichida ozmi- ko`pmi mahsulot ishlab chiqarish qobiliyatidir.

Ishlab chiqarishning material sig`imi – bu mahsulot (ish bajarish, yoki xizmat ko`rsatish) birligiga ketadigan va unda ifodalanadigan moddiy resurslar (xomashyo, asosiy va yordamchi materiallar, sotib olinadigan butlovchi buyumlar va yarim fabrikatlar, yoqilg`i va energiya) yalpi sarfini tavsiflab beruvchi ko`rsatkichdir. U quyidagi formula yordami bilan ifodalanadi Ishlab chiqarishning fond talabligi bu mahsulot birligiga (natural yoki

qiymat doirasida) to`g`ri keladigan asosiy ishlab chiqarish fondlarini tavsiflovchi ko`rsatkichdir. Fond sig`imi (F_s) asosiy fondlardan foydalanishning samaradorligini ko`rsatadi va uning o`rtacha yillik qiymatini (F) mahsulot hajmiga (M_x) nisbatini ifodalaydi:

$$F_s = \frac{F}{M_x}$$

Bu miqdorning teskarisi fond samarasi (natijasi) yoki fond qaytimi (F_k) deb yuritiladi va quyidagi formula yordamida aniqlanadi:

$$F_k = \frac{M_x}{F}$$

Ijtimoiy ishlab chiqarishning samaradorligini baholashda kapital qo`yilmalardan foydalanish ko`rsatkichlari ishlab chiqarish fondlarini qayta takror ishlab chiqarishning yangi asosiy va aylanma fondlarini yaratish uchun zarur bo`lgan jamg`arma fondlari samaradorligini tavsiflaydi. Bunday ko`rsatkichlardan eng muhimi kapital talablik yoki kapital sig`imi hisoblanadi. Bu ko`rsatkich (K_s) kapital mablag`lar (K) ning yordami bilan tayyorlangan mahsulotning ko`paygan qismiga nisbati bilan ifodalanadi:

$$K_s = \frac{K}{\Delta M_x}$$

Yuqorida keltirilgan va boshqa bir qator tabaqalashtirilgan (differentzialangan) ko'rsatkichlar ishlab chiqarishning samaradorligini baholash va tashkil etishda muhim o'rin egallaydi, xarajatlar va resurslar asosiy turlarining qaytarib berilishini tavsiflaydi. Lekin, faqat bu ko'rsatkichlar asosida ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligi o'zgarishiga baho berish qiyin, chunki ular o'zgarishning xarakteri va dinamikasini taqqoslay olmaydi. Undan tashqari, ba'zi bir davrlarda ular har xil yo'nalishda o'zgaradilar.

Iqtisodiy samaradorlikni rejalashtirish va tahlil etish nafaqat xarajat va resurslar asosiy turlaridan foydalanish darajasini tahlil etishni o'z ichiga olishi kerak, balki uning butunlay o'zgarishini, yig'indi (integral) samaradorlikni baholashni ham o'z ichiga oladi. Mana shu maqsadda iqtisodiy samaradorlikning umumlashtiruvchi, kompleks ko'rsatkichlari hisoblab chiqiladi va ishlab chiqarishning oqibat natijalari shu ko'rsatkichlar yordamida tahlil etiladi. Bunday ko'rsatkichlar turli xarajatlar va resurslarning darajasini yig'ilgan turda, har xil omillarning ta'sirini hisobga oladi. Ishlab chiqarish – texnik vazifani hal etishning biror variantining ijtimoiy- iqtisodiy afzalligini asoslab berish, taqdim etilgan variantlardan eng samaralisini tanlab olish maqsadida aniqlanadigan samaradorlik qiyosiy samaradorlik deb ataladi. Qiyosiy samaradorlik ikki va undan ortiq variantlarni taqqoslash va shu asosda bir variantning boshqa variantlardan ustunligi va uning optimalligini aniqlab beradi.

Optimal variantni tanlab olish hamda uni asoslab berish uchun qo'shimcha kapital mablag'larning qoplanish muddati yoki qiyosiy samaradorlik koeffitsientini hisoblab chiqish va ular miqdorini normativ qiymati bilan taqqoslash kerak bo'ladi. Qo'shimcha kapital mablag'larning o'zini qoplash muddati (V) qo'shimcha kapital mablag'larning ($K_2 - K_1$) mahsulot tannarxini pasaytirishdan olingan tejam

($T_1 - T_2$) ga nisbati bilan aniqlanadi:

$$V = \frac{K_2 - K_1}{T_1 - T_2}$$

Bu yerda: V – qoplash muddati (yil hisobida);

K_1 va K_2 variantlarni joriy etish uchun kerak bo'lgan mablag'lar miqdori;

T_1 va T_2 taqqoslanadigan variantlarning ekspluatatsiya xarajatlari.

Qo'shimcha kapital mablag'larning qiyosiy samaradorlik koeffitsienti (E) qoplanish muddatining teskari ifodasi hisoblanadi va tannarxni pasaytirishdan olingan tejamning qo'shimcha kapital mablag'lar miqdoriga nisbati bilan aniqlanadi:

$$E = \frac{T_1 - T_2}{K_2 - K_1} \text{ yoki } \frac{1}{V}$$

Keltirilgan xarajatlar, ularning vazifasi va uni hisoblash usuli. Keltirilgan xarajatlar kapital mablag'larning qiyosiy-iqtisodiy samaradorligini ifodalovchi ko'rsatkich bo'lib, texnikaviy va iqtisodiy masalalarni hal qilish variantlarining eng yaxshisini tanlab olishda

qo'llaniladi. Biron bir texnikaviy vazifani hal etishning, ratsionalizatorlik va ixtirochilik takliflari, texnikaviy va tashkillashtirishning mumkin bo'lgan variantlarini, mahsulot sifatini oshirishning turli usullarini taqqoslaganda boshqa shartlari teng bo'lib qolsa, keltirilgan xarajatlar minimum bo'lishini talab qiladigan variant eng yaxshisi hisoblanadi. Bir necha variantlardan eng yaxshisini tanlab olish uchun quyidagi keltirilgan xarajatlar formulasidan foydalanish kerak.

$$S = En \cdot K \rightarrow \min$$

Bu yerda:

S – muayyan variant bo'yicha ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxi;

En – kapital mablag'lar samaradorligining normativ koeffitsienti;

K – bir yo'la solinadigan kapital mablag'larning yig'indisi.

Real sektor korxonalarida yangi texnika, ixtirolar va ratsionalizatorlik takliflaridan foydalanishning iqtisodiy samaradorligini belgilash metodikasida samaradorlikning normativ koeffitsienti tarmoqlar uchun 0,15 ga teng qilib olingan.

Keltirilgan xarajatlarni aniqlash eski texnika o'rniga yangisini yaratish va qo'llash natijasida hosil bo'ladigan iqtisodiy samarani baholashga real sektor nuqtai nazaridan yondashishni taqozo etadi.

Yillik iqtisodiy samara – bu yangi texnika, texnologiya va progressiv mahsulot turlarining, mehnat va ishlab chiqarishni tashkil etishning iqtisodiy samaradorligini tahlil etish va baholashda qo'llaniladigan muhim ko'rsatkichlardan biridir. Bu ko'rsatkich qiyos qilinadigan variantlar bo'yicha sarflangan xarajatlar to'g'risidagi ma'lumotlar asosida quyidagi formula yordamida hisoblab chiqiladi:

$$Y = [(T_1 QEn \cdot K_1) - (T_2 QEn \cdot K_1)] \cdot A_2$$

Bu yerda:

Y – yillik tejam;

T1 – yangi texnika bo'yicha tadbirlar joriy qilingungacha bo'lgan mahsulot yoki ish birligining tannarxi (so'm hisobida);

T2 – shuning o'zi, tadbirlar joriy qilingandan so'ng (so'm hisobida);

K1 – tadbirlar joriy qilingungacha mahsulot birligiga sarflangan kapital mablag'lar miqdori;

K2 – shuning o'zi, tadbirlar amalga oshirilgandan so'ng;

A – yangi tadbirlar amalga oshirilgandan boshlab tayyorlanadigan yillik mahsulot yoki ishlarning natura birligi.

En – kapital xarajatlarning normadagi qiyosiy samaradorligi koeffitsienti.

U yangi kapital qo'yilmalarning minimal darajadagi iqtisodiy samaradorligini hamda bir so'mlik kapital qo'yilma bir yilda mahsulot tannarxini necha tiyanga kamaytira olishni

bildiradi. Masalan, sanoat tarmog`i uchun belgilangan samaradorlik koeffitsienti normasi 0,15 bo`lsa, bu shu tarmoqda har bir so`m kapital qo`yilmalar mahsulot tannarxining pasayishi hisobiga eng kami bilan 15 tiyinlik tejam, foyda berishi zarur. Samaradorlik koeffitsienti «0»dan

«1»ga qancha tez intilsa, samaradorlik shuncha yuqori, xarajatlarning reja qoplanish muddati esa shuncha qisqa bo`ladi.

Ishlab chiqarishning samaradorlik darajasi xilma-xil, bir-biriga bog`liq bo`lgan omillar ta`sirida tashkil topadi va shakllanadi. Har bir kompleks, tarmoq va korxonada uchun uning texnik-iqtisodiy xususiyati sababli samaradorlikni oshirishning o`ziga xos omillari mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA MANBALAR:

1. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag`ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo`shma majlisidagi nutqi. –T.: —O`zbekiston|| NMIU, 2016. – 56 b.

2. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta`minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O`zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag`ishlangan tantanali marosimdagi ma`ruza 2016 yil 7 dekabr. – T.: —O`zbekiston|| NMIU, 2016. – 48 b.

3. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi.Xalq so`zi, T. 2017 yil 22 dekabr

4. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T.: —O`zbekiston|| NMIU, 2017. – 488 b.

5. Karimov I.A. 2014 yil yuqori o`shish sur`atlari bilan rivojlanish, barcha mavjud imkoniyatlarni safarbar etish, o`zini oqlagan islohotlar strategiyasini izchil davom ettirish yili bo`ladi. – T.: O`zbekiston, 2014. – 36 b.

6. Karimov I.A.2015 yilda iqtisodiyotimizda tub tarkibiy o`zgarishlarni amalga oshirish, modernizasiya va diversifikasiya jarayonlarini izchil davom ettirish hisobidan xususiy mulk va xususiy tadbirkorlikka keng yo`l ochib berish – ustuvor

ELEKTRON RESURLAR:

1. www.gov.uz – O`zbekiston Respublikasi hukumat portali.

2. www.lex.uz – O`zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma`lumotlari milliy bazasi.